

Sin povodnega moža.

(Konec.)

In tako se je pomračil popolnoma Antonu um. Ni ga zanimal več svet, ampak se je vdal popolnoma misli, da je sin povodnega moža. Kliče ga oče domov in je žalosten zaradi njega. Predavnimi leti ga je ukradel popoten človek, ko je stopil iz rodnega gradu na zemljo. Zanesel ga je v vas in ga pustil pri Smrekarju. Pa ga kličejo doma in drugod za Antona, pa ne vedó, da je Muk. In tudi oče in mati ne vesta tega, da je njegov dom tam v tolmunu — v kristalnem gradu. Ej, kako se ljudje motijo, in ni jih čisto nič strah pred Mukom . . . Pa bodo gledali enkrat in se bodo prestrašili, ko bo kar naenkrat izginil in ga ne bo več nazaj.

„Za božjo voljo — Muka smo imeli pri hiši,“ bodo govorili pri Smrekarjevem domu, in po vsej vasi se bo raznesla novica: „Muk je živel toliko let na naši vasi, pa ga nismo spoznali . . . Da bi le ne prišla spet kaka nesreča in da nam ne podere povodni mož spet hiš, ker smo skrivali toliko časa njegovega sina.“ — Tako bo šlo po vasi, in ljudje bodo molili v velikem strahu. Pričakovali bodo z grozo tiste noči, ko se potemni nebo in bodo švigali bliski in bo gromel grom. Vihar bo nastal in povodni mož bo šel čez vas in bo podiral domove . . .

Take so bile misli blaznemu Antonu. Do večera je sedel tisti dan pri jezercu in je šel potem domov. Vprašala ga je mati, kje je hodil toliko časa, in ga je pogledala s skrbnimi očmi. Kajti zdelo se ji je, da se je Anton nekam izpremenil. Bolj blede je bil, in lica so mu bila bolj udrtá; oči pa so mu bile nekako čudne in nemirne . . . In pomislil je Anton takrat, ali naj pove ali ne, da je Muk. Toda čemu? Kmalu bodo izvedeli vsi, da je sin povodnega moža, prekmalu bodo izvedeli in jih bo strah . . . Ničesar ni odgovoril Anton, ampak se je obrnil vstran in je odšel v hišo.

A zvečer ga je vendar premagalo. Ko se je spravljajl spat, je stopil k materi in ji je šepnil na uho: „Kaj ne veste, da sem Muk?“

Začudila se je mati in je vprašala: „Kakšen Muk?“

„Ničesar ne vedo,“ je pomislil Anton in se je spravil v posteljo. „Povem očetu v tolmunu, da so nedolžni — in ne bo se jim zgodilo nič žalega.“

Izpremenil se je Anton takrat in je postal potuhnjen. Z nikomer ni govoril več, ker se je bal, da ga spoznajo in ga morebiti ne izpusté k očetu v kristalni grad. Samo materi je izdal svojo skrivnost; a hvala Bogu, da ga ni razumela. Molčal je previdno in se je skrival pred ljudmi.

„Čemu bi jih strašil pred časom?“ je mislil. „Strah jih bo še zadosti, da jim bodo stali lasje pokoncu . . . Hahaha.“ In zasmel se je Anton prikrito, škodoželjno. Čemu so ga pa tudi ugrabili očetu? Pustili bi naj ga bili, pa bi se jim ne bilo treba bati. Vsega so krivi sami in malo strahú jim je tudi treba . . . A govoril bo z očetom v tolmunu, da jim naj ne stori ničesar, ker ga niso zaničevali in tudi topli ga niso. In oče jim bo odpustil iz veselja, da je našel spet svojega sina, in se ne bo maščeval.

Pa kdaj naj se povrne k njemu? V prvi noči, ko razsvetli mesečina globoki tolmun in zašumi jelševje? ... Ne, ravno trinajst let mora miniti, odkar so ga ugrabili. Nekje je bral to, da se je vrnil ugrabljeni škrat čez trinajst let k očetu. In Muk se mora vrniti tudi čez trinajst let. ... In mislil je Anton in se je spomnil, da bo ravno čez sedem dni star trinajst let. Star? Ne, trinajst let že živi na svetu, trinajst let že žaluje oče v samotnem gradu po izgubljenem sinu. Globoko pod vodo se je skrila in se ne prikaže na površje. Samo, ko sveti mesec in šumé jelše ... Ej, oče, kmalu se ti vrne sin, kmalu — čez sedem dni! ...

Da, takrat se povrne k očetu ... Morda bo sijal mesec in bo šumelo jelševje. Voda bo pljuskala ob skalo in vrtnec se bo penil. Povodni mož bo sedel na kamenu in bo jokal za sinom. Takrat pa stopi on tja; oklene se očeta krog vratu in mu poreče: „Oče, kaj ne poznate več svojega ubogega Muka?“ Razveselil se bo povodni mož; voda bo zašumela v glasnem veselju, da se je vrnil Muk, in jelševje se bo sklanjalo radostno. In šla bodeta — oče in sin — v kristalni grad in tam se bo pričelo lepo in veselo življenje kakor pred dawnimi trinajstimi leti. Velike, zlate ribe mu bodo stregle in krasne, povodne vile bodo prišle k njemu vsak dan. Oblečene bodo v zlato oblačilo, dolgolase in bodo igrale in prepevale z njim. Svetil se bo kristalni grad in samo veselje bo kraljevalo v njem. Pridejo časi, ravno tisti pridejo kot nekdanj — čez sedem dni pridejo, ko se vrne Muk na svoj dom ...

Anton se je uživel popolnoma v te misli. Pozabil je na vse, samo lepo prihodnost je še videl pred sabo. In oče in mati sta ga opazovala in sta videla, da izbruhne zdajpazdaj bolezen, ki sta jo pričakovala s strahom. In Anton je videl te skrbipolne poglede in se je potuhnil še bolj. Izginil je iz hiše in je odhitel proti tolmunu. Sedel je tam kraj jelševja in je strmel v vrtnec kraj velikega kamena.

„Tam je moj dom,“ je govoril samsebi. „Glej, kako se sveti kristalni grad, kjer sem preživel toliko lepih dni. Bog ve, kaj dela zdaj oče?“

Videl je grad tam na dnu, prav natanko in določno ga je videl. Svetila se je streha in okna so bila zaprta in zagrnjena s črnimi zastori — seveda grad je bil zapuščen in žalosten, ker njega — Muka — ni bilo doma. Pa se bo naenkrat vse izpremenilo, ko bo zakraljevala radost tam doli in se bo vrnil Muk na svoj dom.

„Potolaži se, oče, in potrpi! Moj čas še ni prišel; a kadar pride, se povrnem k tebi.“

Prikazovale so se gibčne postrvi in so švigale tam poleg kamena. „Pozdravljajo me, ker so me spoznale,“ je rekel Anton. „Potrpíte — moj čas pride kmalu ... Ubogi oče, da mi sedaj veš, da sedi tvoj sin tu! A ti se žalostiš tam doli v gradu in samuješ ... ubogi oče! A pride moj čas — gotovo pride.“

Vsak dan je hodil Anton sem in je gledal svoj dom pod vodo. Dnevi so minevali in bližal se je vedno bolj oni dan, ko bo dopolnil trinajst let. Bil je že torek, a sredi je bil dan vrnitve ... Anton se je vznemiril tuintam

in je postal plašen. Razjokal se je včasih brez vzroka in je zakrival obraz z rokami. Proti večeru ga je zasačila mati, ko je sedel na vrtu in je jokal.

„Anton, za božjo voljo — kaj pa ti je?“ ga je vprašala.

Anton je potegnil z roko prek oči in je odgovoril skrivnostno: „Moj čas prihaja . . . Ali ne vidite solnca, ki gre izza gore, in ne vidite kristalnega gradu? . . . Moj čas prihaja . . .“

Poskočil je Anton na noge, in še preden se je mati zavedela, je že izginil za grmovjem. Klicala je mati za njim in se je tresla po vsem životu . . . Moj Bog, zdaj se je zgodilo to, česar se je tako bala. Pričakovala je norosti že zdavnaj, a vendar je prišla kar naenkrat — Anton je zblaznel. — Hitela je mati v hišo in naznanila to možu in Andreju in Valentinu. Hiteli so potem vsi v grmovje, da poiščejo reveža.

A minul je večer, minulo je že polnoči, pa nikjer še niso našli Antona. Prišla je mati domov, obupana in objokana; vrnil se je oče, bled in potr, in tudi Valentin se je vrnil, a Antona ni dobil nobeden. Le najstarejši, Andrej, je prišel krog ene in je pripeljal blaznega brata za roko . . . Tam pri vrtincu je sedel in je gledal v vodo. Govoril je čudne reči sam s sabo in je klical očeta . . . Nič se ni ustrašil Andreja. Pogledal ga je in je rekel potem:

„Moj čas še ni prišel, oče . . . Potrpi!“

Mirno je šel potem z bratom proti domu in je molčal. Šele tam pri vrtu se je ustavil, ozrl se krog sebe in rekel tiho: „Nihče naju ne sliši . . . Zato ti pa povem, Andrej, da boš vedel; pa nikar se ne ustraši! Veš, jaz sem Muk. Ukradel me je popoten mož očetu in me je zanesel k vam . . . Ti misliš, da sem tvoj brat, Andrej. Pa se motiš, Andrej . . .“

In zopet je molčal. In ko je ležal že v postelji, je zajokal tiho in prijetno; potem se je pa pomiril in je zaspal.

Drugi dan je bila sreda in Anton je bil star trinajst let. Mati ga je stražila ves dan in mu je stregla. A ni se dotaknil Anton nobenega jedila. Šele po dolgem prigovarjanju je vzel skledico juhe in jo popil. Proti večeru pa se je izpremenil naenkrat. Postal je vesel in je poprosil mater, če sme na vrt. Dovolila mu je in je šla z njim. Hodil je od drevesa do drevesa in ogledoval sadje, ki je viselo na košatih vejah.

„Morda se popravi,“ je mislila mati, in navdalo jo je veliko upanje. Govorila je veliko z Antonom, da bi ga razvedrila. Deček jo je poslušal in se je nasmehnil tupatam.

„Danes ti moram napraviti veliko veselje, Anton,“ je rekla mati. „Danes je tvoj rojstni dan — dopolnil si trinajst let.“

Anton jo je pogledal od strani in oči so mu zažarele . . . Trinajst let je že, odkar so ga ukradli očetu. Trinajst let — in danes je prišel njegov čas, da se vrne v kristalni grad. Večer se že dela in tam spodaj pri tolmunu ga čaka in kliče oče . . . Pojde — mora se vrniti nocoj.

Anton ni slišal več, kaj mu je pripovedovala mati. Sedel je kraj vrta in je strmел doli k tisti skali, ki se je dvigala nad tolmunom. Razjasnil se mu je obraz, in oči so mu bile polne radostnega pričakovanja. Z roko si je popravil dolge lase, ki so mu silili na čelo, in je zašepetal:

„Prihaja . . . Moj čas je prišel . . .“

Nepremično je gledal na tisto skalo, ki je začela polagoma temneti, ker se je jel delati mrak. Črna je postala in se ni več razločevala. A naenkrat se je zasvetila, in vrtinec je postal svetel kakor iz zlata — zdelo se mu je, kot bi se bila razdelila voda in bi se bil prikazal kristalni grad. Zasvetilo se je tam vse in se streslo v tisočernih biserih, ki jih je sejal na vodne kaplje mesec, ki je izšel tam izza belih gorâ . . . Glej, ali se ni prikazala iz vode temna postava in sedla na tisti veliki kamen? Roke je dvignila proti nebu, in glava ji je padla na prsi . . .

„Moj oče, moj ubogi oče je to,“ je zašepetal blazni Anton in gledal nepremično na skalo. „Danes je dan veselja, ker Mukov čas je prišel . . . Povrne se na dom in bo srečen.“

Vstalo je Antonu v srcu nepoznano hrepenenje, da bi bil najrajši poletel na krilih tja k tolmunu. Vstal je in hotel stopiti naprej, a mati ga je prišla za roko in ga peljala čez vrt v hišo. Mirno se ji je dal peljati in se je smehljaj venomer: „Moj čas je prišel . . . in nihče me ne more zadržati.“

Ležal je v postelji in gledal na okno, ki je bilo slabo zastrto. Mesečni žarki so se kradli tam skozi odprtino in so trepetali na tleh. Tiho in pritajeno so šumeli kraj okna listi široke hruške, in sem iz daljave je prihajalo šumenje vode.

„Kliče me,“ je pomislil Anton. „Voda me kliče: Muk, zakaj odlašáš? Tvoja ura je tu.“ — Vstal je iz postelje in se tiho oblekel. Še enkrat se je ozrl po materi, ki je bila zadremala pri mizi. Potem pa se je splazil do vrat in jih neslišno odprl. Vežne durí so bile samo prislonjene; odmaknil jih je malo in je šinil na vrt . . . Mirno je bilo na vrtu; le tuintam je zadržtelo listje na veji in so vztrepetali mesečni žarki na tleh.

Anton je hitel po produ in se je smejal veselo in radostno. — „Glej, zaklicalo me je; vstal sem in grem, ker je prišla tista ura . . . Oče, danes se bova gostila v kristalni palači, ker bo radost zakraljevala tam. Stregle nama bodo zlate ribe in povodne Vile bodo prepevale nama . . . Veseli se, ubogi oče!“

In blazni revež je hitel dalje. Čez ovinek je že pogledala skala in razločno se je slišalo šumenje vrtinca. Jelše so šepetale tam na bregu in listi so trepetali na njih. Anton je obstal za hip na bregu in je pogledal v vrtinec. Vesel mu je bil obraz, in oči so se mu svetile v radostnem pričakovanju.

„Ni ga,“ je rekel glasno. „Morda je stopil za trenotek v grad in se vrne . . .“

Splezal je na skalo in je sedel tam gori. Glavo je sklonil naprej in je gledal pozorno v vrtinec. Svetlikalo se je tam v tisočernih biserih in je šumelo in klicalo . . . Glej, zalesketal se je grad tam spodaj; zlata streha je stala čista in neizkaljena pod njim. Okna so se zasvetila in odpadle so črne zavese. Začula se je pesém iz valov; iz grada je prihajala in je bila mehka in vabljiva. Povodne, dolgolase Vile sedé tam v dvorani, pripravljene za veliko svečanost, ki se bo vršila nocoj v kristalnem gradu. Tako je mehka ta pesem, da bi človek jokal od sreče in blaženstva . . . Šinila je dolga senca

preko površine, in voda se je razdelila. Utihnila je tista pesem — in na pragu kristalnega grada se je prikazal Mukov oče in je razprostrl hrepeneče svoje roke...

„Oče, moj oče!“ je vzkliknil Anton in se je nagnil še bolj naprej. Izpoddrsalo se je in je padel z odprtimi rokami v vrtinec. Izginil je tam, in voda se je zgrnila nad njim. Veselo se je zaletavala v molčečo skalo in je pravila, da se je vrnil Muk k očetu v kristalni grad. Njegova ura je prišla, pa se je povrnil... Ugrabil ga je popoten človek in ubogi Muk je taval dolgo let po svetu in ni vedel za svoj dom. Tam pri jezercu so ga spoznali valčki, pa so mu zaklicali. In Muk je spoznal takrat svoj dom — šel je in je prišel v lepi noči. V kristalnem gradu ga je sprejel oče in povodne Vile, zlatolase, so mu zapele pesem, mehko in vabljivo, da bi človek jokal od sreče in blaženstva...

*

Drugo jutro so našli ubogega Antona Smrekarjevega kraj vrtinca. Dolgi, črni lasje so mu pokrivali čelo, in lice mu je bilo še bolj blede kakor prej. Prav nič se ni izpremenil; samo smehljaj krog usten mu je bil nov; kajti Anton se ni smehljaj v življenju rad. Šli smo ga gledat in smo si šepetali strahoma:

„Muk, povodnega moža sin...“

Strah nas je bilo in smo gledali tja v vrtinec, če se ne pokaže povodni mož. Potem smo pa šli domov in smo bili žalostni... In tisti večer smo slišali našega deda, ki so mrmrali čudne reči. Tam pri peči so sedeli in vlekli iz prazne pipe. Gledali so v tla in govorili sami s sabo.

„Šmentrej, saj je bil res podoben Muku,“ so mrmrali. „Morda je mislil povodni mož, da je njegov sin, pa ga je zvabil... Morebiti pa ga je poklical samo zaraditega, ker je bil podoben Muku. Mogoče, da — hm, hm...“

In ded so vlekli iz pipe in mrmrali nerazumljive besede...

Jožef Vandot.

Jesenska sličica.

Trate gole, prazne njive,
na drevesih listja ni,
iz meglice temnosive
na polje dežek rosi...

Dedek vivček so nažgali —
ljub opravek jim je to —
pa sladko se nasmejali,
in dejali so tako:

„Oj zahvaljen, večni Oče!
Zdaj je že pod streho vse,
Ti si varoval nas toče,
zdaj pa le dežek naj gre!“

Bogumil Gorenjko.

